

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Ludvíka Davida (soudce zpravodaj), soudkyně Kateřiny Šimáčkové a soudce Davida Uhlíře ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **P. D.**, t. č. ve věznici, zastoupeného Mgr. Petrem Zapletalem, advokátem se sídlem Luleč 323, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 3. 2020 č. j. 3 To 99/2020-32 a usnesení Okresního soudu v Třebíči ze dne 23. 1. 2020 č. j. 11 PP 275/2019-23, za účasti Krajského soudu v Brně a Okresního soudu v Třebíči, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 17. 3. 2020 č. j. 3 To 99/2020-32 a usnesením Okresního soudu v Třebíči ze dne 23. 1. 2020 č. j. 11 PP 275/2019-23 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a zákaz dvojího přičítání zaručený čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 3. 2020 č. j. 3 To 99/2020-32 a usnesení Okresního soudu v Třebíči ze dne 23. 1. 2020 č. j. 11 PP 275/2019-23 se ruší.

O d ů v o d n ě n í

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Stěžovatel se ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí, neboť má za to, že jimi bylo porušeno jeho právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a zákaz dvojího přičítání zaručený čl. 40 odst. 5 Listiny.

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti, připojených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu, stěžovatel byl dne 25. 4. 2017 pravomocně odsouzen za zvlášť závažný zločin podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 5 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, za což byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce osmi let a šesti měsíců. Dne 16. 12. 2019 podal žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Okresní soud v Třebíči usnesením ze dne 23. 1. 2020 č. j. 11 PP 275/2019-23 stěžovatelovu žádost zamítl. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 17. 3. 2020 č. j. 3 To 99/2020-32 rozhodnutí prvoinstančního soudu potvrdil. Obecné soudy shodně konstatovaly, že nebyla splněna třetí zákonná podmínka podmíněného propuštění z výkonu trestu, tedy prognóza, že stěžovatel povede v budoucnu řádný život, neboť vykonává poměrně dlouhý trest, dle popisu rejstříku trestů má sklony k páčání trestné činnosti (nepodmíněný trest je vyústěním jeho trestní minulosti) a škodlivé jednání způsobilo škodu v řádu milionů korun, kterou stěžovatel zatím ani částečně neuhradil. Vzhledem k délce uloženého trestu není proces resocializace stěžovatele ukončen, a je proto potřeba v něm nadále pokračovat, propuštění z výkonu trestu považují obecné soudy za předčasné. Pokud stěžovatel vytrvá ve svém snažení a skutečně zásadně přehodnotí svůj dosavadní život, je velice pravděpodobné, že podmínky podmíněného propuštění splní. Závěrem obecné soudy uvedly, že na podmíněné propuštění není

zákonný nárok, jedná se o mimořádný benefit, který přísluší jen těm nejlepším odsouzeným, a ani splnění zákonných podmínek neznamená automatické vyhovění žádosti

II. Argumentace stěžovatele

3. V podané ústavní stížnosti stěžovatel brojí proti závěru obecných soudů, že nespĺňuje podmínku pozitivní prognózy budoucího chování ve smyslu § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku (podmínku výkonu potřebné části trestu a podmínku řádného chování a plnění svých povinností stěžovatel naplnil). Poukazuje na to, že nesplnění třetí zákonné podmínky soudy dovodily ze skutečnosti, že stěžovatel má osm záznamů v rejstříku trestů, z výše uloženého trestu a z výše způsobené škody (na kterou doposud nebylo nic uhrazeno), což jsou všechno okolnosti vztahující se k jeho odsouzení a nestanoví nic o míře stěžovatelovy resocializace. Obecné soudy dle stěžovatele porušily nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 482/18, neboť stěžovatel naplňuje všechny podmínky, které Ústavní soud vymezil pro podmíněné propuštění odsouzeného z výkonu trestu, jeho žádosti však nebylo vyhověno.

4. Stěžovatel dále poukazuje na svou osobní situaci, která dle jeho přesvědčení dokládá odůvodněnost jeho žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu: ve všech věznicích, ve kterých pobýval, se choval řádně, plnil veškeré povinnosti a zapojoval se do programu zacházení; v době nouzového stavu se přihlásil jako dobrovolník a dva měsíce šil roušky bez nároku na mzdu; nebyl nikdy kázeňsky trestán, naopak byl třináctkrát kázeňsky odměněn; podal 16 žádostí o práci, po 38 měsících mu bylo vězeňskou službou vyhověno a nyní pracuje jako obsluha čističky odpadních vod, což je nestřežené pracoviště mimo areál věznice; čas ve vězení využívá k samostudiu a díky tomu mu společnost FASPRO, s. r. o., nabídla ihned po propuštění zaměstnání, čímž by mohl vydělat peníze na uhrazení způsobené škody; a konečně stěžovatel je v blízkém kontaktu s celou svou rodinou a rád by se po propuštění staral o své staré rodiče.

III. Vyjádření účastníků řízení

5. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) účastníky řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

6. Prvoinstanční soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že při posuzování žádosti stěžovatele byly v souladu s vnitřním přesvědčením soudce pečlivě hodnoceny všechny okolnosti posuzovaného případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Odvolací soud svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužil.

IV. Procesní podmínky řízení

7. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a contrario), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

8. Ústavní soud dospěl vzhledem k obsahu ústavní stížnosti k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Posouzení věci Ústavním soudem

9. Ústavní soud předně konstatuje, že jako orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není součástí soustavy obecných soudů (srv. čl. 83, 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K zásahu je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími (či řízením, které jejich vydání předcházelo) zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce a nerespektují hodnotový základ právního řádu daný zejména ústavním pořádkem České republiky.

10. Podstatou ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele s výkladem a aplikací třetí zákonné podmínky podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody podle § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, tj. podmínky očekávání vedení řádného života v budoucnu.

11. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu neexistuje ústavně zaručené právo na to, aby bylo vyhověno žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Posouzení splnění zákonných podmínek je věcí soudcovské úvahy. Je tedy na obecných soudech, aby zkoumaly a posoudily, zda podmínky pro aplikaci tohoto institutu jsou dány a aby své úvahy v tomto směru přiměřeným způsobem odůvodnily. Ústavní soud zásadně respektuje takové nezávislé rozhodnutí obecných soudů; nicméně je povolán zasáhnout, pokud výklad obecných soudů vybočuje ze zásad spravedlivého procesu [srv. nálezy sp. zn. III. ÚS 599/14 ze dne 5. 11. 2015 (N 194/79 SbNU 207) či sp. zn. I. ÚS 2201/16 ze dne 3. 1. 2017 (N 4/84 SbNU 69), dostupné tak jako ostatní zde uvedené rozhodnutí Ústavního soudu na <https://nalus.usoud.cz/>]. Za takový exces lze považovat například rozhodování na základě zcela nedostatečně zjištěného skutkového stavu věci a opření rozhodnutí toliko o informace z doby odsouzení stěžovatele [nález sp. zn. III. ÚS 611/2000 ze dne 22. 3. 2001 (N 51/21 SbNU 439)], posouzení zákonné podmínky prognózy vedení řádného života na svobodě na základě minulého chování stěžovatele, respektive okolností vztahujících se k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu [nález sp. zn. III. ÚS 1735/10 ze dne 12. 5. 2011 (N 90/61 SbNU 405)] či porušení principu kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní [nález sp. zn. II. ÚS 2503/16 ze dne 4. 10. 2016 (N 185/83 SbNU 37)].

12. Nelze též pominout souvislost rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného s právem na osobní svobodu zaručeným čl. 8 Listiny, které je spolu s právem na život, právem na fyzickou integritu a soukromí a právem nebýt mučen či podroben krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení řazeno mezi nejdůležitější základní práva garantovaná českým ústavním pořádkem [nález sp. zn. II. ÚS 599/01 ze dne 18. 2. 2003 (N 19/29 SbNU 159)]. Zásahy do tohoto základního práva musí být činěny citlivě a přiměřeně a musí být řádně odůvodněné [nález sp. zn. III. ÚS 2987/19 ze dne 14. 7. 2020].

13. V naznačeném rozsahu Ústavní soud posoudil ústavní stížností napadená rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť jimi bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny a zákaz dvojího přičítání zaručený čl. 40 odst. 5 Listiny.

V. a/ Právo na soudní ochranu a požadavky na rozhodování o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

14. Podmíněné propuštění z výkonu trestu je koncipováno jako mimořádný zákonný institut (nález sp. zn. III. ÚS 599/14). Mimořádnost podmíněného propuštění ovšem neznamená, že by snad soudy měly možnost libovolného rozhodování či že by se na toto rozhodování nevztahovala povinnost rozhodovat předvídatelně a přesvědčivě. V nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18 ze dne 28. 11. 2018 (N 195/91 SbNU 411) Ústavní soud zdůraznil, že mimořádným je institut podmíněného propuštění pouze v tom, že benevolencí státu odsouzený za určitých podmínek nemusí vykonat uložený trest celý. Mimořádnost daného institutu naopak nespočívá v tom, že by soud měl možnost zamítnout žádost odsouzeného o podmíněné propuštění, pokud odsouzený naplnil zákonná kritéria. Z požadavku právního státu vyplývá povinnost obecného soudu odsouzeného podmíněně propustit, pokud odsouzený splnil všechny zákonné podmínky (bod 12).

15. Požadavek řádného odůvodnění soudního rozhodnutí slouží k omezení či vyloučení libovůle [nález sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257)] a k seznámení účastníků řízení s důvody, na kterých soud založil své rozhodnutí, a tedy zvýšení přesvědčivosti rozhodnutí [nález sp. zn. I. ÚS 3755/17 ze dne 13. 8. 2018 (N 135/90 SbNU 227)]. Požadavek náležitého odůvodnění soudního rozhodnutí je dále úzce spojen i s principy právní jistoty a předvídatelnosti práva; pouze kvalitně odůvodňovaná rozhodnutí omezují prostor pro případnou svévoli a zajišťují i podobné posuzování obdobných případů [nález sp. zn. II. ÚS 1189/15 ze dne 13. 12. 2016 (N 240/83 SbNU 739)].

16. I v řízení o žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jsou soudy povinny svá rozhodnutí řádně, přesvědčivě a logicky odůvodnit. Jak Ústavní soud připomněl již v nálezu sp. zn. III. ÚS 611/2000, v řízení je nezbytné opatřit dostatek aktuálních skutkových podkladů, z nichž je možno s co nejvyšší mírou pravděpodobnosti usoudit, zda a případně nakolik dosavadní výkon trestu splnil u odsouzeného svůj předpokládaný účel, byť vzhledem k povaze věci bude úsudek soudu v tomto ohledu vždy ohrožen jistým stupněm rizika nesprávnosti. Mimo jiné si tedy nelze vystačit pouze s informacemi o trestní minulosti odsouzeného, a to především při hodnocení podmínky očekávání vedení řádného života v budoucnu. Naopak zásadně je třeba zjistit a zohlednit též aktuální poznatky k osobnosti odsouzeného, stavu jeho nápravy a jeho možné vnitřní proměně (srv. nález sp. zn. I. ÚS 2201/16 ze dne 3. 1. 2017). Opatřené podklady soudy musí řádně zhodnotit; přitom jejich úvaha musí být věrohodná, logická a s dostatečnou oporou mimo jiné i v návrzích a podáních účastníků řízení [nález sp. zn. III. ÚS 290/06 ze dne 28. 6. 2007 (N 108/45 SbNU 459)]. Odůvodnění rozhodnutí musí účastníkům řízení umožňovat seznatelnost těch úvah soudu, jež byly relevantní pro výsledek řízení, a tím přezkoumatelnost soudního rozhodnutí z hlediska zákonnosti i věcné správnosti (nález sp. zn. I. ÚS 3755/17 ze dne 13. 8. 2018). Pokud obecné soudy uvedené povinnosti nesplní či pokud zjištěné relevantní skutečnosti řádně nezohlední, mohou porušit právo odsouzeného na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny (srv. nálezy sp. zn. III. ÚS 611/2000, sp. zn. II. ÚS 2503/16, sp. zn. I. ÚS 2201/16).

V. b/ Ústavně konformní interpretace podmínek podmíněného propuštění

17. Podle § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku „[s]oud může odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo soud přijme záruku za

dovršení nápravy odsouzeného, a odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody.“ Uvedené ustanovení tedy stanoví tři kumulativní podmínky, při jejichž splnění soud odsouzeného podmíněně propustí na svobodu. První, objektivně lehce zjištělnou, podmínkou je, že odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého trestu. Druhá a třetí podmínka se vztahují k osobě odsouzeného: Ten má prokázat, že se v důsledku výkonu trestu odnětí svobody polepšil (druhá podmínka) a že v budoucnu povede řádný život (třetí podmínka). Ustanovení § 88 odst. 3 trestního zákoníku přidává k těmto třem základním (obligatorním) podmínkám tři další faktory, které by měl soud vzít v úvahu v případě osob odsouzených za zločin: zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu, zda se pokusil odčinit následky svého činu a jak přistupoval k výkonu ochranného léčení, pokud jej vykonával.

18. Smysl institutu podmíněného propuštění spočívá v motivování odsouzeného, aby svým chováním a plněním svých povinností ve výkonu trestu prokázal polepšení. Bylo-li dosud odpykanou částí trestu již dosaženo účelu trestem sledovaného, je další výkon trestu nepotřebný a také neodůvodněný (nález sp. zn. II. ÚS 2503/16). Podmíněné propuštění v sobě navíc obsahuje nástroje pro pokračování procesu resocializace, protože je spojeno se stanovením zkušební doby, eventuálně též s vyslovením dohledu a s uložením přiměřených omezení a povinností (srov. § 89 odst. 2 trestního zákoníku). Hrozící ‚Damoklův meč‘ nařízení výkonu zbytku trestu dále snižuje riziko potenciální recidivy (nález sp. zn. III. ÚS 1735/10). Podmíněné propuštění ve správný čas, kdy již byl u odsouzených naplněn účel trestu a ještě nepřevážilo negativní působení vězeňského prostředí a pobytu v něm, tedy napomáhá skutečnému cíli výkonu trestu, jímž je náprava odsouzeného (nález sp. zn. I. ÚS 2201/16).

19. Obdobně je účel podmíněného propuštění vyjádřen v odborné literatuře. „*Smyslem podmíněného propuštění je umožnit opustit brány věznice osobám, které během svého pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody dokázaly analyzovat své protiprávní jednání, sebekriticky se k němu postavit, vyvodit z něj poučení a svým aktivním a kladným přístupem ve výkonu trestu odnětí svobody prokázat své polepšení*“ (VICHEREK, R. Současné trendy vývoje podmíněného propuštění. *Trestněprávní revue*. 2018, 1, str. 6 a násl.). Podmíněné propuštění „*funguje jako motivační prvek u odsouzeného pachatele, aby se aktivně zapojil v rámci výkonu trestu do programů zacházení, které by měly mít nejen preventivní účinek z hlediska recidivy, ale též integrující a restorativní účinky*“ (HULMÁKOVÁ, J. Podmíněné propuštění z pohledu aplikační praxe a vybraných evropských právních úprav. *Trestněprávní revue*. 2017, 2, str. 27 a násl.).

20. Podmínky podmíněného propuštění je vždy třeba interpretovat tak, že nelze judikaturně zcela vyloučit možnost podmíněného propuštění pro jakkoli definovanou skupinu odsouzených, a to ani u chronických recidivistů či pachatelů velmi závažné kriminality, pokud zákonodárce obecně připustil možnost podmíněného propuštění u všech odsouzených. Každý případ je třeba hodnotit individuálně a rozhodnutí o podmíněném propuštění je nutné odůvodnit vzhledem k osobě konkrétního odsouzeného, neopomíjeje též jeho možný vývoj a nápravu v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a další relevantní aktuální informace (nález sp. zn. I. ÚS 2201/16).

21. Problém v aplikaci posuzovaného zákonného ustanovení spočívá ve značné neurčitosti pojmů užívaných zákonnou úpravou u jednotlivých podmínek a z toho vyplývající nevyjasněnosti konkrétních podmínek a kritérií pro podmíněné propuštění. Ústavní soud proto v již citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18 blíže rozpracoval kritéria,

kteřá by soudy měly zkoumat při posuzování naplnění podmínek pro podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

22. První podmínka, tedy výkon alespoň poloviny uloženého trestu, je oproti ostatním dvěma podmínkám jednoznačná a lehce zjiřitelná. Pouze je třeba zdůraznit, že byly-li ostatní podmínky naplněny, soudy nesmí při splnění dalších podmínek vyžadovat výkon delšího trestu (bod 16 nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18). Polepšení, tj. druhou zákonnou podmínku, může odsouzený prokázat svým chováním a plněním povinností. Polepšení může například nasvědčovat, pokud se odsouzený účastní programů určených k předcházení trestné činnosti, rozezná a reflektuje okolnosti, které v minulosti přispěly k tomu, že páchal trestnou činností, pracuje, přestože před nástupem nebyl dlouhodobě zaměstnán, zlepšuje své znalosti a schopnosti s cílem uplatnit se ve společnosti, získává náhled na svoji trestní minulost a upřímně lituje svého jednání. Udělené kázeňské tresty a odměny je třeba hodnotit obezřetně, primárně je třeba posoudit, za co mu byly kázeňské odměny či tresty uloženy, nikoli jen, kolik mu jich bylo uloženo (bod 33 nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18).

23. Pro posuzovanou věc je nejdůležitější výklad třetí podmínky tj. očekávání vedení řádného života v budoucnu. Podmínka prognózy řádného života je úzce svázána s podmínkou polepšení, neboť na ni navazuje. Očekávání vedení řádného života, respektive dovršení nápravy odsouzeného v budoucnu je ze své podstaty předpokladem pravděpodobnostním, není třeba stoprocentní přesvědčení soudce (bod 36 nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18). Pojem „řádny život“ je třeba chápat jako minimální rámec, tedy jako předpoklad nepáchání další trestné činnosti. Soudy při rozhodování o podmíněném propuštění primárně zkoumají, zda bude mít odsouzený po případném propuštění zajištěné zaměstnání (či jiný zdroj příjmů) a ubytování, zda udržoval kontakt s rodinou či jinými blízkými a jaká je jeho širší trestní minulost, včetně možných předchozích propuštění na svobodu. Tyto okolnosti, vztahující se k materiálnímu a sociálnímu zázemí odsouzeného, ovlivňují možnost reintegrace odsouzeného do společnosti (bod 40 nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18).

24. Obecně relevantním je samozřejmě též faktor trestní minulosti odsouzeného. Jak Ústavní soud vysvětlil v nálezu sp. zn. I. ÚS 2201/16 ze dne 3. 1. 2017 (bod 32), trestní minulost odsouzeného obecně představuje důležité hledisko při posuzování splnění podmínek podmíněného propuštění, nicméně prognóza vedení řádného života v budoucnu nesmí být založena především, nebo dokonce jen na ní. Naopak je nutné zohlednit i další, zejména aktuální poznatky k osobnosti odsouzeného, stavu jeho nápravy i prostředí, v němž by se ocitl po případném podmíněném propuštění na svobodu, a zabývat se též okolnostmi spáchané trestné činnosti při zaměření na míru překonání subjektivních příčin této trestné činnosti na straně odsouzeného. Trestní minulost nelze hodnotit formalisticky - tedy kolikrát již byl dotčený odsouzen, kolikrát vykonával nepodmíněný trest odnětí svobody či kolikrát porušil podmínky podmíněného propuštění. Je třeba vzít v potaz, před jak dlouhou dobou a z jakých důvodů došlo ke spáchání předchozích trestných činů a zda lze od odsouzeného na základě jeho (aktuálního) výkonu trestu očekávat, že povede řádný život (bod 47 nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18).

25. Pokud by závěr soudu o nenaplnění podmínky očekávání budoucího řádného života odsouzeného byl založen primárně na okolnostech či důvodech, které hrály roli dříve při uložení samotného trestu odnětí svobody, došlo by k porušení zákazu dvojího přičítání vyplývajícího z principu *ne bis in idem* zakotveného v čl. 40 odst. 5 Listiny (srv. nálezy sp. zn. III. ÚS 1735/10, sp. zn. II. ÚS 2503/16, sp. zn. I. ÚS 2201/16, sp. zn. II. ÚS 482/18).

V. c/ Aplikace obecných východisek na projednávanou věc

26. Výše uvedené principy nutno aplikovat i na nyní posuzovaný případ. Obecné soudy sice shledaly, že stěžovatel kromě objektivně poznatelné podmínky vykonání stanovené délky trestu naplnil i podmínku polepšení, což dovodily z vyjádření vězeňské služby o chování stěžovatele ve výkonu trestu a jeho zapojení do všech dostupných aktivit včetně brigád, úklidových služeb či programu zacházení (viz blíže rekapitulace prvoinstančního soudu v bodu 3 napadeného usnesení či hodnocení stěžovatele ředitelem Věznice Rapotice na č. 1. 9 spisu prvoinstančního soudu). Naplnění podmínky třetí, tj. očekávání (prognózu) vedení řádného života v budoucnu, však obecné soudy vyloučily.

27. Obecné soudy (resp. prvoinstanční soud, jehož posouzení odvolací soud bezvýhradně aproboval) předně vycházely z předpokladu, že podmíněné propuštění z výkonu trestu je třeba považovat za „*privilegium, kterého se nemůže dostat každému odsouzenému*“ a „*ani splnění podmínek podmíněného propuštění neznamená automatické vyhovění žádosti*“. Soudcovskou limitovanou úvahu tak zaměnily za úvahu zcela volnou - o tom, komu lze přiznat „*tento mimořádný benefit*“, který „*přísluší jen těm nejlepším odsouzeným*“ (bod 9 napadeného usnesení). Takové právní východisko je zcela v rozporu s judikaturou Ústavního soudu, která zdůrazňuje, že při splnění zákonných podmínek mají soudy povinnost žádostem o podmíněné propuštění vyhovět. Stranou zůstává též reálná praxe využívání předmětného institutu - každoročně je podmíněně propouštěno několik tisíc odsouzených, tedy významná část vězeňské populace (srv. Statistická ročenka Vězeňské stráže České republiky 2019, str. 118, dostupné na www.vscr.cz).

28. Úvaha obecných soudů stojí vlastně na „pocitu“, že ačkoli stěžovatel činí vše, co je pro naplnění podmínek podmíněného propuštění možné, výkon pouhé poloviny uloženého trestu není dostačující. Tím však obecné soudy svou úvahu nadřazují úvaze zákonodárce, který jasně vyslovil, že při splnění stanovených podmínek je výkon poloviny trestu dostačující. Zcela nepřijatelné je konstatování prvoinstančního soudu, že „*pokud má výkon trestu na odsouzeného pozitivní efekt, je dle názoru soudu třeba v tomto nadále pokračovat*“. Smysl podmíněného propuštění spočívá právě v tom, že odsouzený je propuštěn v okamžiku, kdy již byl naplněn účel, ale ještě nepřevážilo negativní působení vězeňského prostředí. Zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody za situace, kdy stěžovatel vyvinul značné úsilí, aby byl účel trestu naplněn, může mít naopak velmi negativní důsledky na jeho resocializační proces; pocit zmaru jej může v jeho úsilí tzv. zlomit a může se stát více náchylným vůči negativním vlivům vězeňského prostředí. Je rovněž třeba doplnit, že podmíněné propuštění lze spojit s vyslovením dohledu a s uložením přiměřených omezení a povinností (srv. § 89 odst. 2 trestního zákoníku), pomocí nichž lze snížit riziko recidivy. Obecné soudy však tuto možnost vůbec nezvažily.

29. Obecné soudy dále vůbec neodůvodnily, na základě jakých skutečností dospěly k závěru, že stěžovatel zatím skutečně nepřehodnotil svůj dosavadní život a že proces resocializace zatím nebyl ukončen (bod 8 napadeného usnesení prvoinstančního soudu). Nijak se blíže nevyjádřily k aktivitám, které stěžovatel ve výkonu trestu absolvuje a které jsou určeny právě k resocializaci odsouzených a změně jejich životních postojů a náhledu na spáchanou trestnou činnost. Nezkoumaly, do jaké míry je tvrzení stěžovatele, že své trestné činnosti lituje a že výkon trestu byl pro něj velkým ponaučením (viz Protokol o veřejném zasedání, č. 1. 18 spisu prvoinstančního soudu), skutečné, zda identifikoval okolnosti, které ho k trestné činnosti vedly, a překonal subjektivní příčiny svého minulého závadného jednání. Obecné soudy se dokonce vůbec nevyjádřily k doložené informaci o

zajištěném a kvalifikovaném zaměstnání v rámci hlavního pracovního poměru, do kterého by stěžovatel mohl ihned po propuštění z výkonu trestu nastoupit. Nezajímaly se blíže ani o aktuální rodinné zázemí stěžovatele, o jeho vazby s blízkými rodinnými příslušníky a jejich snahu být stěžovateli oporou při vedení řádného života na svobodě po případném podmíněném propuštění.

30. Jedinými konkrétními okolnostmi, které obecné soudy vzaly v úvahu, jsou předchozí trestní minulost stěžovatele a výše způsobené škody. Ústavní soud nepopírá, že předchozí trestní minulost je relevantním faktorem pro posouzení prognózy budoucího života odsouzeného, nemůže však být faktorem jediným. Nadto obecné soudy nijak nezohlednily, že současný výkon trestu je stěžovatelovým prvním nepodmíněným trestem odnětí svobody (předtím opakované osvědčení se a amnestie), a tedy první zkušeností s omezením osobní svobody ve vězení. Konstatování obecných soudů stran výše škody a jejího dosavadního neuhrazení považuje Ústavní soud za značně formalistické, neboť vzhledem k tomu, že stěžovatel byl stíhán vazebně a od svého odsouzení je omezen na svobodě, nemohl zatím potřebné finanční prostředky na náhradu škody nijak získat; ve své žádosti o podmíněné propuštění naopak uvedl, že díky zajištěnému zaměstnání bude moci začít způsobenou škodu věřitelům splácet.

31. Ústavní soud uzavírá, že z odůvodnění napadených rozhodnutí není zřejmé, co by reálně stěžovatel mohl učinit pro to, aby obecné soudy svá rozhodnutí změnil, pokud svůj závěr o nedostatku prognózy vedení řádného života založily v zásadní a téměř výlučné míře na předchozím jednání stěžovatele, které už nelze změnit. Navzdory jeho prokazovanému polepšení došly k závěru, že od něj nelze očekávat vedení řádného života v budoucnu, a to primárně vzhledem k jeho trestní minulosti - aniž se věnovaly aktuální situaci stěžovatele, jeho snaze o nápravu a změnu životního náhledu. Shledané nenaplnění podmínky očekávání vedení řádného života v budoucnu je co do argumentace obecné, nedostatečně odůvodněné, zčásti vnitřně rozporné a formalistické. Stranou zůstala judikatura Ústavního soudu o smyslu a účelu aplikovaného institutu, faktorů, které je třeba při posuzování žádostí o podmíněné propuštění zohlednit, a zejména o zákazu dvojího přičítání. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že napadenými usneseními bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny a zákaz dvojího přičítání vyplývající z čl. 40 odst. 5 Listiny.

VI. Závěr

32. Z důvodů výše uvedených Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. V dalším řízení budou ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy obecné soudy vázány právními závěry vyslovenými v tomto nálezu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 29. ledna 2021

Ludvík David
předseda senátu